

زمین و انقلاب در ایران

۱۳۴۰ - ۱۳۶۰

اریک ج. هوگلاند

مترجم: آبروزه مهاجر

سرشناسه	: هو گلاند، اریک جیمز ۱۹۴۴م / Hooglund, Eric J. Eric James
عنوان و نام پدیدآور	: زمین و انقلاب در ایران ۱۳۶۰-۱۳۴۰ / نویسنده: اریک ج. هو گلاند؛ مترجم فیروزه مهاجر.
مشخصات نشر	: انتشارات شیرازه کتاب ما ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری	: ۲۸۵ ص؛ ۱۴/۵*۲۱/۵ س م.
فروست	: مجموعه جامعه و سیاست: ۱
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۴۳-۴۶-۱
فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: عنوان اصلی: Land and Revolution in Iran, 1960-1980
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۸۲-۲۶۹.
موضوع	: اصلاحات ارضی — ایران — Land reform—Iran
موضوع	: ایران — سیاست و حکومت — ۱۳۶۰-۱۳۳۹
موضوع	: Iran—Politics and Government—1960-1981
موضوع	: ایران — سیاست اقتصاد — ۱۳۶۰-۱۳۳۹
موضوع	: Iran—Economic Policy —1960-1981
موضوع	: ایران — سیاست و حکومت — ۱۳۵۷-۱۳۲۰
موضوع	: Iran—Politics and Government—1941-19۵۷
رده بندی کلاس	: ۳۰۱.۲ HD۱۱
رده بندی دیویی	: ۳/۳۱۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۰۵۰۱۴۸

زمین و انقلاب در ایران

۱۳۶۰ - ۱۳۴۰

نویسنده: اریک جیمز هو گلاند

مترجم: فیروزه مهاجر

انتشارات شیرازه کتاب ما

تیراژ: ۵۵۰ نسخه

چاپ اول: بهمن ۱۳۹۸

حق چاپ و نشر محفوظ است.

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است

تهران، صندوق پستی: ۱۱۱-۱۳۱۴۵

تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱

همراه: ۰۹۳۶-۹۵۰۰۱۸۲

سایت: www.shirazehketab.net

فهرست مطالب

یازده	یادداشت دبیر مجموعه
۱	پیشگفتار
۹	مقدمه

بخش اول. سابقه اصلاحات ارضی

۱۵	۱. اوضاع و احوال روستاها
۱۵	محیط طبیعی
۱۸	اسکان و کشاورزی
۲۷	۲. جامعه دهقانی در پایان دهه ۱۳۳۰
۳۱	الگوها و امتیازات زمین‌داری
۴۱	حد فاصل میان مالک و زارع
۴۹	زارعان
۶۲	خوش‌نشینان
۷۱	نتیجه
۷۵	۳. خاستگاه‌های اصلاحات ارضی
۷۷	سوابق اولیه
۸۲	اصلاحات ارضی و روشنفکران
۹۰	به‌سوی پذیرش سیاسی اصلاحات ارضی

۹۹	۴. برنامه اصلاحات ارضی
۱۰۰	رویکردهای مختلف نسبت به اصلاحات ارضی
۱۰۶	قانون اصلاحات ارضی
۱۰۹	نخستین مرحله اصلاحات ارضی
۱۲۱	مرحله دوم اصلاحات ارضی
۱۳۱	مرحله سوم اصلاحات ارضی
۱۳۶	نتیجه

بخش دوم. تأثیرات اصلاحات ارضی

۱۴۳	۵. زمین‌های بی‌سر تقسیم اراضی
۱۴۵	اصلاحات ارضی و امکان
۱۴۹	املاک وقفی
۱۵۰	املاک شخصی
۱۵۵	زمین‌های تحت مالکیت شرکت‌های سهامی
۱۶۳	اصلاحات ارضی و دهقانان
۱۶۴	نابرابری زمین‌ها
۱۶۶	پراکندگی مزارع
۱۶۸	مشکلات آبیاری
۱۷۰	کشاورزی معیشتی
۱۷۲	اصلاحات ارضی و خوش‌نشینان
۱۷۸	نتیجه
۱۸۱	۶. تغییرات اجتماعی - اقتصادی روستایی
۱۸۲	بندها و تقسیم اراضی
۱۸۷	شرکت‌های تعاونی روستایی
۱۹۹	سیاست‌های کشاورزی

۲۰۴	 مهاجرت روستاییان
۲۱۵	 نتیجه
۲۱۹	 ۷. آزاده قیصر
۲۲۰	 سیاست روستایی
۲۳۲	 حکومت مرکزی و روستاها
۲۴۵	 ۸. روستاها و انقلاب
۲۴۶	 گرایش‌های سیاسی در روستا
۲۵۱	 عام‌ان انقلاب
۲۶۲	 نتیجه: جای روستایی ایران در حوالی سال ۱۳۶۰
۲۶۹	 کتاب‌شناسی
۲۶۹	 منابع فارسی
۲۷۲	 منابع خارجی

یادداشت دبیر مجموعه

در مجموعه عواملی که وضعیت عمومی کشور را از اواسط دهه ۱۳۴۰ تا اواسط دهه ۱۳۵۰ رقم زدند، اصلاحات ارضی از جایگاه منحصر به فردی برخوردار است. جایگاه ویژه آن، نمی‌توان بدون مطالعه دقیق مراحل مختلف کار و چگونگی صف‌آیی زیربنای اجتماعی و سیاسی در طی این مراحل و البته بررسی انواع شکل‌های مالکیت غالب بر روستاهای کشور و نهادها و شیوه‌های سازماندهی اقتصادی و اجتماعی این روستاها به اهمیت آن پی برد. اینها همه مباحثی هستند که در فصل‌های اولیه این کتاب با دقت از سوی اریک هوگلاند مورد توجه قرار گرفته‌اند. وی با استناد به منابع متعدد تحقیقاتی و آماری و از آن مهم‌تر مشاهدات شخصی گسترده که در یمن حضور طولانی مدت در روستاهای کشور به دست آورده، تصویری دقیق از نمایی این عوامل به دست می‌دهد.

با مطالعه این کتاب آشکار می‌شود که از همان آغاز کار نه فقط چگونگی پیشبرد این برنامه بر مسئولان امر روشن نبود و تبعات خود در جان آن چندان که باید مورد توجه قرار نگرفت، بلکه حتی تصمیم به شروع آن نیز بر اساس توافقات لازم برای دست زدن به یک چنین برنامه عظیمی گرفته نشده بود. نتیجه اینکه پس از یک دوران کوتاه اولیه که در آن سرعت عمل بیش از حد و رنجش مد نظر بود، برنامه با رخوت قابل انتظاری روبرو شد که خود از فقدان یک برنامه‌ریزی روشن حکایت داشت. در این دوره رخوت است که نیروهای اجتماعی مخالف اصلاحات، اعم از نیروهای اجتماعی و سیاسی‌ای که طی آن دوره اول به علت غافلگیر شدن نتوانسته بودند از تأثیرگذاری چندان برخوردار

باشند و نیروهای جدیدی که پیشرفت برنامه را به سود خود نمی‌دیدند، امکان بسیج توان لازم برای مقابله با اصلاحات ارضی را به دست آوردند.

طی این مقابله اولیه برای اولین بار معلوم شد برنامه اصلاحات ارضی که بنا بسود پشتیبانی‌های اجتماعی لازم را برای تحکیم استبداد رو به افزایش محمدرضا پهلوی فراهم آورد، بدون ایجاد نهادهایی که اقتدار دولت مرکزی را به روستاها گسترش دهند، موفق نخواهد شد. به همین دلیل بود که همراه با کند شدن روند تقسیم زمین‌ها شاهد طرح و اجرای برنامه‌های جدیدی چون تأسیس سپاه دانش و بهداشت هستیم که هریک، و باری دیگر به همان دلایل مألوف تصمیم‌گیری در کشور یعنی عدم تدارک کافی و ندیدن جوانب متعدد امر، به نوعی بر مشکلات موجود افزودند.

با اینهمه پایان کار اصلاحات ارضی را می‌باید ناشی از تصمیم دولت مرکزی دانست. می‌توان به رلویت دهی به صنعت و رسیدگی به امور شهرهایی که از جمله به دلیل عدم مریض برنامه اصلاحات ارضی شاهد مهاجرت روز افزون روستائیان بودند. هدف از سرمایه‌های کشور به صنعت و به شهرها و همچنین به برنامه‌های کلان‌تر به کشاورزی که روستاها و روستائیان را از منابع لازم برای بهبود زندگی به کن مأیوس و ناامید ساخت، دربار را در مواجهه با انقلابی که در شرف وقوع بود، نه فقط روش بانی روستائیان یعنی قشری که یک دهه پیش به وی اجازه داده بود دست با در راجه به نیروهای سیاسی کشور به دست آورد، محروم ساخت، بلکه با بر ز این نشان‌های ضعف حکومت در رویارویی با نیروهای مخالف، این قشر که هرگز بخش جوان و فعال آن دیگر بیشتر در شهر زندگی می‌کرد تا در روستا، خود به نیروهای مخالف سلطنت پیوست و از این طریق فروپاشی آن را تسریع کرد.